

Anemomen

Medlemsblad för
Hallsbergs Naturskyddsförening
Nr 2 2005

Vilken fjärl är detta? Skaffa Nationalnyckeln och besök vår webbplats kanske du kan svara på

Innehåll:

Albert och Klara Nordqvist 3
Nationalnyckeln 6
Höstprogram 2005... Mittuppslaget

Mera fjärilar 10
Stora träd..... 11
Favorit i repris 14

Välkommen till ett nytt nummer av Anemonen.

Vår stuga i Herrfallsäng är gammal och har varit bebodd av olika personer. I denna tidning kan du läsa om Albert och Klara som bodde där runt förra sekelskiftet. Det är Catharina Ingjald som fått fram dessa fakta i sitt släktforskningsarbete.

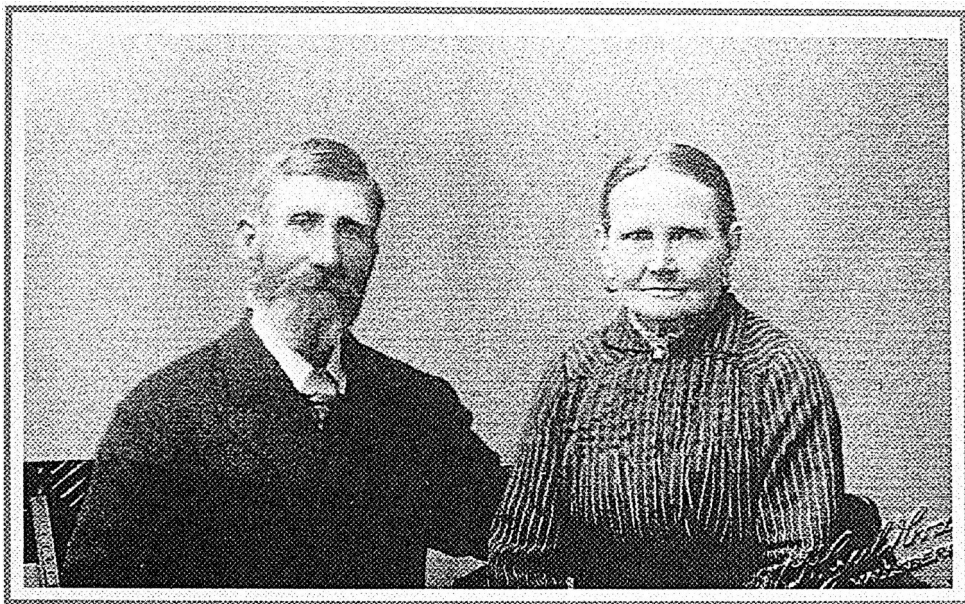
Höstens program har inte så många punkter, men missa inte svampexkursionen lördag 10 september eller besöket på det nya värmeverket i Pålsboda.

Vi har inte någon studiecirkel i höst, men Tage Aronsson skriver om förra årets och vårens cirkel om Stora träd. Vi tar gärna emot förslag till nya studiecirkel!

/Sture Hermansson

Albert och Klara Nordqvist

Catharina Ingjald

Gustav Albert Nordqvist född 1863 och hans hustru Klara Gustava, född Jansdotter 1849, bodde båda fram till sina död i Enebacken vid Herrefallsäng.

Klara dog 1932 och Albert 1936.

Klara som vuxit upp vid Svartsjötorpet på Kållslätts ägor, blev som ung anställd som piga vid Melsäter där Albert var son i huset.

De fick tre söner Carl, Albert och Axel.

Clara.

Berättelsen om Clara Gustava Nordqvist född Jansdotter.

Clara var syster till Kristina "Kristin" Larsson f. Jansdotter, min pappas farmor, och hon var således moster till

min farfar Karl August Ingjald. Av Claras barnbarn Astrid Johansson (född 1917) Hallsberg har jag fått veta mycket som gjort intresserad även av Clara. Astrid har på ett mycket livfullt sätt kunnat beskriva sin farmor eftersom hon har ett så klart minne av henne. Dessutom har jag fått reda på mycket bakåt i tiden genom att läsa husförhörslängder m.m.

Clara föddes i Kingsätter (ibland Bensätter), Hallsbergs förs. 1849-01-25. Huset är numera rivet, men är utmärkt med ett "torpmärke" Claras morbror Carl Henrik Olsson var siste torparen där och hans namn står på skylten. (Se boken "Ödetorp runt Tisaren") Hennes mor var Johanna Olsdotter som också var född i Kingsäter 1813. Claras far hette Jan

(Johan) Abraham Persson, född i Svartsjötorpet Hallsbergs förs. 1819. Hans föräldrar var de som först röjde upp och odlade torpet och Jan och Johanna blev de sista. Även det torpet är omnämnt i ovanstående bok. Clara hade två systrar Johanna Matilda född 1844 och Christina Albertina född 1846 samt en bror Carl Viktor född 1854. Brodern blev soldat i Epsäter i Hardemo och fick efternamnet Esp. (Ibland Äsp)

År 1866 flyttade Clara till gården Björstorp och blev piga där. Men redan året efter flyttade hon hem till Svartsjötorpet igen och födde sonen Victor Alvar den 2/12 1867. Vem fadern var är i skrivande stund okänt. Hon återvände till Björstorp med sin lille son och stannade till 1872 då hon flyttade till Skogaholms Bruk, Svennevads förs. Där blev hon piga hos mästersmeden Lars Erik Bäcker och hans hustru Johanna Källström under ett år. Sedan bytte hon arbetsplatser flera gånger: Stabbetorp, Stora Korttorp samt Åå. Under dessa år fick hon ännu en son, Adolf Henning född 25/6 1878. Även hans far är okänd. Hon hade båda barnen med sig på pigplatserna. Så småningom blev hon piga i Melsäter och sonen i huset Gustav Albert Nordqvist blev hennes man. De gifte sig nyårsafton 1885.

Clara och hennes man bosatte sig i Enebacken, det lilla torpet vid Herrefallsäng, som nu är klubbstuga för Hallsbergs Naturskyddsförening. Astrid, deras barnbarn, har berättat hur Clara satt i en gungstol och berättade glada minnen från sin ungdom och hon skrattade så tårarna

rann på hennes kinder. Bl.a. dansade hon och hennes jämnåriga i salarna på Skogaholms herrgård när herrskapen flyttat därifrån och innan huset hamnade på Skansen. Clara dog den 8 febr. 1932 och Albert den 25 jan. 1936.

Hennes son Viktor Alvar med efternamnet Andersson blev snickare och hans släkt finns i Alingsås.

Adolf Henning tog sig efternamnet Sjödin och han blev en omtyckt resepredikant. Hans efterlevande finns i Uppsala.

Clara och Albert fick tre egna pojkar Carl, Anton och Axel.

Carl gifte sig med kusinen Selma Larsson från Vesterängen Svennevad, dotter till Claras syster Kristin.

Anton gifte sig med Maria Johansson från St. Snickartorp Svennevad, och Axel gifte sig med Marias syster Erika.

Astrid född 1917 är dotter till Axel och Erika och har vuxit upp vid St. Snickartorp. Hennes man, nu avliden, var Göte Johansson ägare till Bergöös järnhandel. En bror till Astrid, Göte, avliden, har en son Björn som varit en känd fotbollsspelare.

En son till Anton, Tore Nordkvist, finns i skrivande stund i livet och bor i Kumla.

Även en syster till Tore, Ella Karlsson, lever. Hon är mor till Stig Karlsson, bokhandlare i Hallsberg.

*Skrivet av Catharina Ingjald,
barnbarnsbarn till Claras syster Kristin.*

*I boken "Ödetorp runt Tisaren"
utgiven av Nerikes skogskarlars klubb
nämns de flesta av ovanstående torp*

Numera är det "vår" stuga med rastplats framför

Besöksrekord i stugan: Ugglekväll i mars 2004

Nationalnyckeln

I år började det!

När första bandet i Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna kom ut i våras var det början på en oerhört ambitiös bokserie där alla arter i Sverige ska presenteras i text och bild. Så småningom ska det bli över hundra volymer.

Den första volymen handlar om dagfjärilar. 407 sidor om några av de vackraste varelserna i vår natur.

Boken är skrivet med ett språk som kan förstås av alla, inte bara specialister. Den innehåller ett långt intressant kapitel om fjärilarnas liv och ekologi,

bestämningsnycklar till alla arterna och samlingsplanscher som gör det lätt att leta rätt på den art som du har hittat i naturen.

Varje art presenteras sedan på två sidor med text och bilder, ofta både på vuxna individer, puppa och larv.

Ett fynd för 275 kronor i Stigs bokhandel.

Nästa volym kommer att handla om mångfotingar ("tusenfotingar" med flera).

/Sture Hermansson

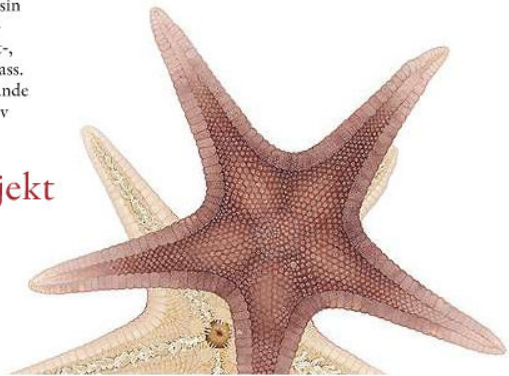

NATIONALNYCKELN TILL SVERIGES FLORA OCH FAUNA

IN ENGLISH
STARTSIDAN
KONTAKTA OSS
ARTDATABANKEN.SE

Nationalnyckeln är Sveriges största bokverk någonsin omfattande fler än 100 volymer. Det är en populärvetenskaplig presentation av landets flercelliga växt-, djur- och svamparter med illustrationer av världsklass. Det finns över 50 000 arter i Sverige. Detta omfattande projekt drivs av ArtDatabanken, SLU på uppdrag av Sveriges riksdag. Linnés arbete går vidare...

Sveriges största bokprojekt

VAD KAN JAG LÄSA OM?

Volymerna är fyllda med mer än 100 000 vackra bilder och illustrationer. Sveriges ledande artexperter skapar en unik kunskapsbank.

[LÄS MER](#)

SÅ GÖRS VERKET

Några av Sveriges skickligaste konstnärer avbildar arterna. Resultatet är fantastiska bilder med häpnadsväckande detaljrikedom.

[LÄS MER](#)

KOMMANDE VOLYMER

Totalt blir det mer än 100 volymer och projektet kommer ta minst 20 år. Här ser du vilka volymer som står näst i tur.

[LÄS MER](#)

www.nationalnyckeln.se/

Program

för Hallsbergs naturskyddsförening.

Ta ut och sätt upp på kylskåpsdörren

Torsdag
25 augusti

Fladdermöss

Samling kl 19 i Gällersta Forngård.
Genomgång av Marie Nedinge och Sven-Arne Svensson från
Naturvårdsverket om Sveriges fladdermöss och deras liv. Promenad efter
Teljeån i Attersta och Almbro. Medtag egen matsäck. Ingen föransmälan,
kostnadsfritt. Mer information: Ingalill Teljå tel 019-578962 epost
telja@telia.com
Länsarrangemang

Lördag
10 sept.

Svampexkursion

Samling vid Konsum Hallsberg 09.00

Söndag
25 sept.

Höststräckande fåglar vid Essundet.

Ledare Harry Gustafsson. Tel: 019-560067
Samling vid församlingshemmet Kumla kyrka.

Måndag
3 oktober

Studiebesök på värmeverket i Pålsboda Kl. 18.00

Samling Konsum Hallsberg 17.30

Våra vänner i Kumla har också ett intressant program.
www.kumla.snf.se/

Glöm inte att ta med matsäck när vi åker ut i skogen.
Stövlar eller kängor är bra att ha där ute.

Vecka 40 **Miljövänliga veckan**

Besök gärna vårt stånd på Hallsbergsmarknaden

Måndag **Medlemmarnas bilder**

7 november Ta med några bilder och kom, eller kom ändå

Kullängen kl. 19.00

I höst

Reningsdammarna i Kvarntorp

Kumlakretsen planerar en exkursion till de nya reningsdammarna vid Kvarntorp. Datum är ännu inte bestämt. Titta på vår (eller deras) hemsida för mera information.

Ta gärna med vänner och bekanta. Alla är välkomna!

Frågor? Ring Sture Hermansson 0582-135 87 eller Arne Holmer 0582-407 58

Fjärilar kan man finna i många olika miljöer. Håll ögonen öppna (och kanske kameran redo).

Först två bilder från Oxaryggen i Viby, ett naturreservat med ängsblommor.

Pärlgräsfjäril.

Lätt att känna igen på mönstret på undersidan av vingarna.

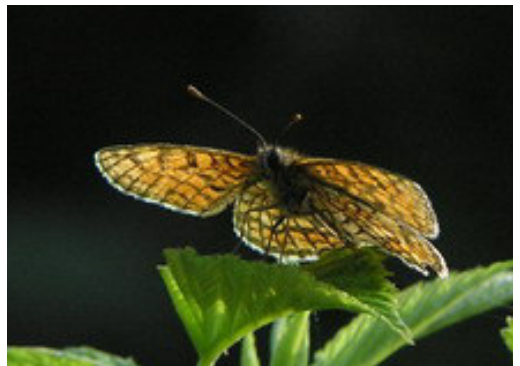
Ängspärlemorfjäril.

Denna fjäril var väldigt lugn och snäll nog att låta mig fotografera både över och undersidan av vingarna. Annars vore det omöjligt att vara säker på vilken art han tillhörde.

I skogen mellan Hallsberg och Tisaren mötte jag dessa fjärilar en dag i somras.

I Olyckskärret nära Ormhult (vilka namn) bodde denna *ljungblåvinge*.

När jag skulle sätt mig i bilen och åka hem upptäckte jag denna *skogsnätfjäril* flyga omkring bland blommorna vid välganten.

Liten tillbakablick på "stora träd"

Av Tage Aronsson

Hösten 2004 och våren 2005 genomförde Hallsbergs Naturskyddsförening studiecirkeln "stora träd". Vi gjorde 2 utflykter på hösten (18 september och 24 oktober) och 2 på våren. (10 april och 15 maj) 10-15 personer mötte upp vid varje tillfälle.

Vid 1:a träffen besökte vi Boo Egendoms marker med samling vid *Grindstugan* norr om Hjortkvarn. Där finns ett tallbestånd i varierande ålder. De äldsta träden är över 300 år, medan de yngsta är under 100 år. Grövsta mätta trädet var 249 cm i brösthöjdsomkrets (br.h.o.) eller, om man så vill, en diameter på c:a 80 cm i brösthöjd. 1954 års storm "naggade" beståndet i nordöstra kanten. Rotvältorna/stubbarna vittna fortfarande om varifrån stormen kom! Intressant kan vara jämförelsen mellan stormen 1954 och stormen 2005 (Gudrun) På Boo Egendom blåste det ner 10 årsavverkningar (500 000 m³sk) 1954, medan det 2005 blåste ner ½ årsavverkning (25 000 m³sk) Läser man tidningar och Sydkrafts skrivelser "i dag", får man lätt uppfattningen att det är tvärtom. Sanningen är väl att södra Sverige drabbades värst 2005, medan mellersta Sverige drabbades minst lika mycket 1954. Nu är det bara att vänta på nästa storm!

Efter Grindstugan åkte vi förbi Averby och ner till *Gamby*. Där

Tage visar varifrån vinden kom som fällde trädet som lämnat efter sig stubben bakom.

Denna grova pil föll tyvärr i stormen Gudrun i år

fanns 6 st. stora pilar, vitpilar (*Salix alba*), vilka man tidigare beskrivit och använt kvistar och grenar till de flätade ringar, som höll samman smördrittlarna vid mejeriet i Aferby. Den största pilen mätte 608 cm i br.h.o. (drygt 190 cm i diameter) men blåste ner 2005, när "Gudrun" var i farten.

Nästa anhalt var en tall vid *Bäckstugan*; 281 cm i omkrets (nästan 90 cm i diameter) och 22 meter hög. Man skulle kunna säga att den var "kort och tjock". Åldersmässigt tillhörde den 1 till 2 "generationer" tidigare. Den står mitt bland "barn och barnbarn". Ytterligare 5-10 st. finns inom området.

Nu bar det av till *Litstorp* nära Boo. Där inmundigade vi vår medhavda matsäck och tittade på 2 pam-piga ekar, den ena 478 cm i br.h.o. (drygt 150 cm i diameter) och den andra 630 cm:s omkrets (2 meter i diameter). Efter att ha stannat till vid en flerstamig bok straxt innan Boo gamla skola, tittade vi på lärkträden och fideikommissgravarna vid *Boo kyrka*. Grövsta lärkträdet mättes till 292 cm i br.h.o. (93 cm i diam.)

Dagen avslutades sedan i *slottsparken*, där den stora eken vid slottets sydvästra hörn befanns vara 665 cm i omkrets. (211 cm i diameter) Inte långt från eken står en tvåstamig avenbok, som nedanför förgreningen mätte 328 cm (drygt 1 meter i diameter). Vi skildes åt efter att ha tittat på "Oskar I:s minnessten i södra slottsparken. Den höggs ur berget uti Släte vid Glottra och forslades ner till

Boo slott. Det sägs att man först högg en "gata" genom skogen rakt mot Boo. Sedan användes oxar, hästar och folk, som drog stenen på "trärullar". Längst fram satt en gubbe och spelade och längst bak stod en kagge brännvin, som deltagarna fick dela på vid framkomsten till Boo. När stenen skulle resas slog den i backen och gick av, men den lagades. Till historien hör att kungen aldrig fick se sin sten; han blev sjuk och dog 1859.

När vi möttes till den andra träffen 24 oktober, blev det också på Boo Egen-doms marker. Vi träffades vid Boo i ett lite mer höstruggigt väder. Men höstfärgerna var granna.

Vi begav oss först till *Lindhult* för att titta på resterna av den gamla "Boolinden". Det som fanns kvar var antydning till stubben efter den gamla linden, vilken levde kvar i form av stubb-/rotskott. Dessutom finns den ställning kvar, som höll upp en av de stora grenarna. Linden lär ha grott på vikingatiden, stått som gränsmarkering mellan ställena Lindhult och Trollhult på Gustav Vasas tid och blev med tiden Sveriges största lind. År 1928 mättes omkretsen i brösthöjd till 835 cm (brösthöjdsdiameter c:a 265 cm). Märkligt är att ett träd med så föga motståndskraftig ved kan uppnå en så värnadsbjudande ålder.

Färden gick vidare förbi Slätmo, Djurnäs och till Kobäcken, där vi såg en gran med en klotformig "häxkvast" i toppen innan vi stannade vid *Sörängen* och Sörängslogen. Där gick vi igenom

det nyligen biotopskyddade lindbeståndet och mätte omkretsen på en lind till 320 cm. (drygt 1 meter i diameter) Strax öster om lindbeståndet vid *Oxhagsbergen* finns Boo:s grövsta gran, ett "monster" med juverliknande grenar, en riktig "klättergran". Där fick vi omkretsen till 310 cm (knappt 1 meter i diameter). Nu började "kaffetarmen" att göra sig gällande. Vi åkte

förbi Tullstugan, där det också står några stora "överåriga" tallar och fortsatte till "*norra parken*" vid *Boo-ån*. Där i slänten vid Lugnet och Margretelund åt vi matsäck och tittade på "Nicananders lusthus". Detta hade blivit byggt under fideikommissarien Carl Diedric Hamilton (1766-1848), som låtit uppföra det åt sin 2:a hustru Sophia Beckman. Skalden Nicander, som bodde på Boo 1834-1836 använde lusthuset som diktarstuga..

Efter en delikat intagen matsäck gick vi till Boo:s grövsta tall, som står strax norr om Lugnedammen. Den mättes till 337cm i br.h.o. (diameter c:a 107 cm). Två stora och pampiga granar finns också inom området; en söder Lugnestugan och en i vägskälet till Smedstugan

I betet norr Margretelund står många gamla 200-åriga tallar.

Som avslutning på dagen stannade vi

vid *Väktarstugan*. Först gick vi till platsen, där Boo såg en gång hade stått och som då drevs med vattenkraft. Man hade byggt en damm i bäcken från Dejesjön varvid "sjön" Kattkärrret hade bildats. Detta borde ha varit under senare delen av 1800-talet. Straxt öster där sågen legat, står en "stor tall" med ett fridlynsningsmärke som "någon" hittat och välvilligt satt dit. Tallen som säkert är mellan 2-300 år gammal mättes i brösthöjd till 265 cm i omkrets (knappt 85 cm i diameter). Som sista punkt gick vi genom det biotopskyddade barrskogsområdet beläget mellan Väktarstugan och Björnvad. Det består av både grova granar och tallar där en del tallar är över 300 år. Inom området har avverkning inte skett de senaste 50 åren. Bland "delikatesserna" såg vi både svart och vit gele'svamp.

Vi skildes åt på sena eftermiddagen för att fira jul och invänta våren för nya upptäckter bland de "stora träden"

Och så lades den 24 oktober 2004 till handlingarna.

Boo:s största gran

Favorit i repris

Från Anemonen nr 2 1997

Under årets slätter i Broby äng var det inte så stor efterfrågan på dricka. Vattnet kom uppifrån hela tiden, men här kan du läsa Margareta Folmeres recept på god och läskande naturdricka.

SAFT AV SVARTA VINBÄRSBLAD.

1½ l tätt packade fina svarta vinbärsblad.

1 l vatten

1 kg (1,2 l) socker

2 citroner

1 msk citronsyra

½ tsk bensoat

Skölj bladen och torka dem i handduk.

Lägg dem i en rostfri bunke.

Blanda socker och vatten. Koka upp Skiva citronerna och lägg dem i den kokande sockerlagen. Strö citronsyra och bensoat över bladen. Häll den heta lagen över bladen och rör om. Täck över med handduk och låt stå i 3 dygn. Rör om ibland

Sila saften och håll den på rena flaskor med bra skruvlock.

Det blir en ljus saft med mild smak som passar bra som barndryck. Svarta vinbärsblad innehåller C-vitaminer. Späd med vatten och servera med smal citronklyfta och isbit.

Det här är en bra saft att göra om vinbärsskörden slagit fel.

Hur ofta har du varit med om att slå en äng i regn. Höet från Broby äng kommer tyvärr inte till nytta som foder åt några djur, så det gjorde inte så mycket att det regnade hela tiden under årets slätter på ängens dag.

B föreningspost

Avsändare:

Hallsbergs Naturskyddsförening
Soldatvägen 11
694 30 Hallsberg

Kontaktpersoner:

Sture Hermansson 0582-135 87
Arne Holmer 0582-407 58

Hemsida: <http://www.hallsberg.snf.se>

